

Radovan Ivančević 1931. —2004.

ZNANSTVENO
-STRUČNI
SKUP

HRVATSKI
POVJESNICARI
UMJETNOSTI

ZAGREB
9. i 10. LIPNJA 2014.
GLIPTOTEKA
HAZU

DRUŠTVO
POVJESNICARA
UMJETNOSTI
HRVATSKE

ZNANSTVENO
-STRUČNI
SKUP

HRVATSKI
POVJESNIČARI
UMJETNOSTI

Radovan Ivančević 1931. —2004.

PROGRAM I
KNJIGA SAŽETAKA

ZAGREB
9. – 10. LIPNJA 2014.
GLIPTOTEKA
HAZU

DRUŠTVO
POVJESNIČARA
UMJETNOSTI
HRVATSKE

DRUH

HRVATSKI POVJESNIČARI UMJETNOSTI

RADOVAN
IVANČEVIĆ
1931. – 2004.

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske pokrenulo je niz znanstveno-stručnih skupova posvećenih znamenitim hrvatskim povjesničarima umjetnosti, a u sklopu izrade cjelovite baze hrvatskih povjesničara umjetnosti. Drugi skup posvećen je povjesničaru umjetnosti Radovanu Ivančeviću koji je svojim pedagoškim, znanstvenim, stvaralačkim i društvenim aktivnostima za čitavoga svoga radnog vijeka obogaćivao sredinu u kojoj je djelovao te afirmirao hrvatsku umjetničku baštinu u univerzalnim razmjerima. Polazeći od uže povijesnoumjetničke struke koju je predavao na Filozofskom fakultetu, Akademiji dramskih umjetnosti i Studiju dizajna na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, obuhvaćajući postupno aktivno bavljenje urbanističkim problemima i šireći teorijsko zanimanje prema dizajnu i vizualnim komunikacijama općenito, Radovan Ivančević je s vremenom razvio cjelovit sustav pedagoško-andragoške prakse na specifičnom kreativnom području, što je rezultiralo nastavnim i stručnim filmovima i televizijskim emisijama, udžbenicima za razne razine poučavanja i školovanja, teorijskim obradama složene problematike povijesnih cjelina i pojedinih fenomena, sintetskim i panoramskim pregledima likovne umjetnosti. Disertacijom o gotičkoj arhitekturi Istre uklopio je u hrvatsku povijest umjetnosti dotad zanemareno, a dragocjeno spomeničko blago. Analitički je osvijetlio razne ključne pojave i osobnosti hrvatske likovne tradicije, posebno iz razdoblja renesanse. Humanističke znanosti, polje povijesti umjetnosti zadužio je proučavanjem temelja struke, a posebno vrednovanjem prinosa protagonista poput Ljube Karamana i Milana Preloga. Prvi je u hrvatskoj povijesti umjetnosti napisao sintezu hrvatske umjetnosti u knjizi *Umjetničko blago Hrvatske* (1986.; Nagrada „Božidar Adžija“ 1987; izdanje 1993. dopunjeno pogovorom s interpretacijom spomenika uništenih u ratu) i predložio valorizaciju cjelokupne hrvatske umjetničke

baštine. Četiri knjige u okviru školskog programa *Likovnog govora* metodički su funkcionalne interpretacije koje uvode mladu publiku u poticajnu problematiku oblika i oblikovanja. Knjige *Rana renesansa u Trogiru* (1997.) i *Šibenska katedrala* (1998.) okupljaju specijalističke studije morfoloških i ikonoloških istraživanja. Njegov kritički i polemički duh, udružen s analitičnošću i povijesnom erudicijom, nije mogao ostati ravnodušan na poremećaje u svojoj sredini što dolazi do izražaja u knjigama *Za Zagreb (suprotiva mnogim)* 1 i 2 (2001. i 2003.). S istih pozicija djelovao je i kao istaknuti pojedinac i predsjednik Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, kad je — braneći dostojanstvo struke — digao svoj glas i za zaštitu Dubrovnika i Šibenske katedrale, ali i za obnovu Starog mosta u Mostaru. Među prvima se stručno zainteresirao i za nove medije i nove načine komunikacije, a njegovi filmovi i televizijske emisije popularizirali su složenu problematiku kako povijesnog tako i suvremenog likovnog stvaralaštva. Razrada interpretativne metode temeljene na vizualnom prikazu nužno ga je dovela do rada na filmu i televiziji, gdje je bio jedan od pokretača obrazovnog programa i autor dokumentarnih i animiranih filmova, posvećenih hrvatskoj likovnoj baštini, ali i europskoj umjetnosti, zaštiti spomenika i ambijenta, te urbanizmu, suvremenoj umjetnosti i dizajnu. Pionirskim radom na popularizaciji likovnih umjetnosti učinio je mnogo da svijest o naslijeđenim vrijednostima bude dostupna i široj javnosti. Radovan Ivančević povjesničar je umjetnosti čiji je izniman doprinos u različitim područjima struke zadužio nadolazeće generacije. U povodu desete godišnjice smrti Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, čiji je bio dugogodišnji predsjednik i čija nagrada nosi upravo njegovo ime, skupom *Hrvatski povjesničari umjetnosti — Radovan Ivančević (1931. – 2004.)* vraća u fokus stručne javnosti Radovana Ivančevića te njegov rad i djelovanje približava mladoj generaciji.

PROGRAM
PONEDJELJAK
9. LIPNJA 2014.

14:00 **Otvaranje skupa
Pozdravni i uvodni govori**

**Predstavljanje
Biblioteke digitalnih izdanja
Društva povjesničara
umjetnosti Hrvatske**

*Radovan Ivančević,
Odabrane studije iz povijesti
srednjovjekovne i renesansne
umjetnosti*

dr. sc. Irena Kraševac,
predsjednica Društva
povjesničara umjetnosti
Hrvatske

dr. sc. Danko Zelić,
urednik
prof. dr. sc. Predrag Marković,
priređivač

Prikazivanje filmova iz
produkcije HRT-a i Zagreb
filma autora Radovana
Ivančevića

Moderatorica:
Irena Kraševac

- 15:00 **Tonko Maroević**
Binarno, trolisno,
tetramorfno
Prinos razumijevanju
Ivančevićevih tipoloških
opcija
- 15:15 **Željka Čorak**
Nekoliko riječi o Zagrebu
na Radovanov način
- 15:30 **Renata Margaretić Urlić**
Čovjek — mjerilo arhitekture
- 15:45 **Darja Radović Mahečić**
Građevine koje su nas
oblikovale — Planićeva
stambeno-poslovna zgrada
„Napredak“ u Zagrebu
- 16:00 **Zrinka Paladino**
Tragovima Radovana
Ivančevića i njegovih
suvremenika u zaštiti
zagrebačke kulture
stanovanja
- 16:15 **Jasna Galjer**
Radovan Ivančević kao
teoretičar i promotor
modernog dizajna
- 16:30 Stanka

Moderator:
Petar Prelog

- 16:45 **Vesna Klarić**
Misliti je zabavno.
Suradnja s Radovanom
Ivančevićem na HRT-u
- 17:00 **Željka Cupek**
Frano Dulibić
Pojmovni i dokumentarni
film Radovana Ivančevića
(doprinos Radovana
Ivančevića vizualnoj
kulturi kroz medij filma)
- 17:15 **Petra Batelja**
Antonija Badurina Žakan
Filmsko stvaralaštvo
u službi umjetnosti:
obrazovna komponenta
u dokumentarnim i
element-filmovima
Radovana Ivančevića
- 17:30 **Irena Šimić**
Krešimir Juraga
Slika i riječ — donacija
Radovana Ivančevića
u Institutu za povijest
umjetnosti
- 17:45 Rasprava

PROGRAM
UTORAK
10. LIPNJA 2014.

Moderatorica:
Irena Kraševac

- 10:00 **Branka Hlevnjak**
Radovan Ivančević
— likovni kritičar
- 10:15 **Petar Prelog**
Radovan Ivančević
o Ljubi Babiću
- 10:30 **Dino Milinović**
Uloga Radovana Ivančevića
u afirmaciji ikonologije
u hrvatskoj povijesti
umjetnosti
- 10:45 **Marina Vicelja Matijašić**
Program mozaika u
Eufrazijani i ikonološko
promišljanje
- 11:00 **Dunja Pivac**
Doroti Brajnov Botić
Doprinos Radovana
Ivančevića učenju i
poučavanju u nastavi
likovne kulture i likovne
umjetnosti
- 11:15 Stanka

Moderator: Dino Milinović		Moderator: Predrag Marković	
11:30	Predrag Marković Gotska arhitektura Istre — 50 godina poslije	14:00	Ratko Vučetić Transformacija srednjovjekovnih gradskih naselja Hrvatskog zagorja u novom vijeku
11:45	Marijan Bradanović Prilozi poznavanju gotičke sakralne arhitekture na sjevernom Jadranu	14:15	Željko Bistrović Novi prilozi o urbanističkom razvoju Rijeke
12:00	Radoslav Bužančić Perspektiva u trogirskim ostvarenjima Nikole Firentinca	14:30	Lidija Butković Mićin Zapisi Radovana Ivančevića o modernoj arhitekturi — „aktivistička početnica“ za mlađe generacije
12:15	Andrija Mutnjaković Prilog Ivančevićevoj atribuciji prolaza Foscari Jurju Dalmatincu	14:45	Sandra Uskoković Percepcija i zaštita moderne baštine
12:30	Ita Prančević Borovac Pojavni oblici pomorske zavjetne slike u Dalmaciji	15:00	Tatjana Mićević-Đurić Radovan Ivančević i „slučaj“ Starog mosta u Mostaru
12:45	Miona Miliša Motiv virovite ruže na predromaničkom liturgijskom namještaju	15:15	Irena Kraševac Na čelu DPUH — angažirani predsjednik Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske (1991. – 2002.)
13:00	Duško Čikara Zapažanja o utvrdama druge polovice <i>quattrocenta</i> u hrvatskim zemljama	15:30	Saša Šimpraga Radovan Ivančević — karakter društveno odgovornog pojedinca
13:15	Stanka za objed	15:45	Završna rasprava

Petra Batelja

samostalna
istraživačica

**Antonija
Badurina Žakan**

Turistička zajednica
grada Velike Gorice

Filmsko stvaralaštvo u službi umjetnosti: obrazovna komponenta u dokumentarnim i element-filmovima Radovana Ivančevića

Unutar raznovrsnog djelovanja Radovana Ivančevića, ovo izlaganje usmjereno je na dio njegovog filmskog stvaralaštva gdje se ostvario kao scenarist i redatelj kratkometražnih dokumentarnih i animiranih filmova te televizijskih emisija posvećenih hrvatskoj umjetnosti, zaštiti spomenika i interpretaciji likovnih djela. Izlaganjem se pokušava pojasniti kontekst u kojem su nastali filmovi Radovana Ivančevića, odnosno kako je tekao razvoj obrazovnog filma nakon Drugog svjetskog rata u produkciji Nastavnog filma, Zora filma i Filmoteke 16 na primjerima dokumentarnih, biografskih te element-filmova. Poseban je naglasak na obrazovnoj komponenti koja se najviše očituje u autorskim element-filmovima koji pokazuju raznovrsne metode i pristupe u njegovom pedagoško-didaktičkom radu. Radovan Ivančević se među prvima otvorio novim medijima, a njegovi filmovi i televizijske emisije popularizirali su složenu problematiku likovnog stvaralaštva.

Željko Bistrović

Konzervatorski
odjel u Rijeci,
Ministarstvo kulture
Republike Hrvatske

Novi prilozi o urbanističkom razvoju Rijeke

Ovim izlaganjem se analiziraju sačuvani podzemni depoi, tzv. žitnice, riječkog Starog grada. Aktualizira se pitanje njihove namjene, razlog njihove gradnje i pokušaj datacije uz osvrt na sačuvanu profanu graditeljsku baštinu Starog grada za koju se, nakon interpretacije njezine arhitektonske plastike, predlaže datacija u 16. stoljeće. Analizom sačuvane arhitektonske i fotografske dokumentacije te sačuvanih epigrafskih i heraldičkih elemenata navodi se niz građevina koje su pripadale navedenom razdoblju, a uklonjene su urbanističkim čišćenjima nakon Drugog svjetskog rata. Iznose se i rezultati istraživanja građevine bez stilskih obilježja, izvedenih tijekom radova prezentacije antičke Principije, koji su utvrdili kako stratigrafski pripada najstarijem urbanističkom sloju riječkog Starog grada. Objedinjavanjem svih iznesenih spoznaja pruža se sasvim nova vizura na riječki Stari grad u kojoj ga vidimo kao renesansni grad, čiji urbanistički razvoj završava polovinom 17. stoljeća refortifikacijom gradskih zidina.

**Marijan
Bradanović**

Odsjek za povijest
umjetnosti
Filozofskog
fakulteta
Sveučilišta u Rijeci

Prilozi poznavanju gotičke sakralne arhitekture na sjevernom Jadranu

Ivančevićeva disertacija *Gotička arhitektura Istre* (Zagreb, 1964.) kao i niz njegovih monografskih obrada gotičkih sakralnih spomenika Istre koji su joj prethodili i uslijedili, još uvijek plijene sustavnošću pristupa, iscrpnošću kataloških jedinica i velikim brojem obrađenih spomenika na cjelokupnom povijesnom području istarskoga poluotoka. S distance od pola stoljeća i uz puno uvažavanje dosega Radovana Ivančevića, na nekoliko se primjera želi nadopuniti pojedine, ondje iznesene pretpostavke. Za prvi je odabrana pavlinska crkva sv. Marije, koja se nalazila na obali nekadašnjeg Čepičkog jezera. Oblikovanje ove porušene crkve, kao tipične predstavnice arhitekture pavlinskoga reda, mnogo duguje svojim izvoristima, po svojoj prilici smještenim ne sjeverno, već istočno od masiva Učke. Izgubljeni je spomenik za svojeg trajanja utjecao na oblikovanje sakralne arhitekture u istočnoj Istri. Drugi je primjer svetišta pazinske zborne crkve čiji se značaj nastoji revalorizirati u smislu utjecaja na arhitekturu regije. Na koncu se obrađuje tema radionice općarajске župne crkve, kojoj se pridružuju novi nalazi.

**Lidija Butković
Mićin**

samostalna
istraživačica

Zapisi Radovana Ivančevića o modernoj arhitekturi — „aktivistička početnica“ za mlađe generacije

Među brojnim znanstvenim i stručnim interesima Radovana Ivančevića, ističe se njegovo neumorno zalaganje na istraživanju i promociji hrvatske arhitekture između dva svjetska rata. Motiviralo ga je uvjerenje da dobro poznavanje teoretskih zasada i arhitektonskih realizacija recentne prošlosti treba biti preduvjet suvremenoj arhitektonskoj praksi. Iskustva prethodne generacije, ostvarenja stara tek pola ili četvrt stoljeća, na jednak način kao i „priznati“ spomenici ranijih povijesnih epoha određuju dosegnutu kulturnu razinu domaće sredine, odnosno formiraju kvalitativnu ljestvicu na kojoj i suvremene interpolacije imaju obvezu visoko kotirati. Zbogovarujući navedene stavove, Ivančević je razvio široku javnu djelatnost s ciljem podizanja svijesti o neposrednoj baštini, od radova u stručnim časopisima ili tjednicima za kulturu, izložbama, monografijama, do reagiranja na neadekvatne intervencije i neprimjereno stanje pojedinih objekata i cjelina. Uputio je izazov struci da izađe iz svoje konformističke pozicije i upusti se u dijalog sa tekućim zbivanjima. Ako je moralna dužnost Radovana Ivančevića i njegove generacije bilo prepoznavanje i očuvanje

vrijednosti arhitekture 20-ih i 30-ih godina, danas nam se problematičnom i ugroženom čini arhitektonska i urbanistička ostavština socijalističkog modernizma. Mlađim povjesničarima umjetnosti, konzervatorima i arhitektima Ivančevićevi tekstovi trebali bi biti nezaobilazni prilikom znanstvene interpretacije tog segmenta baštine, utvrđivanja kriterija za zaštitu ili pak projektiranja suvremenih interpolacija, a posebice u senzibilizaciji javnosti bez koje se u današnje vrijeme malo koja inicijativa može pokrenuti.

Radoslav Bužančić

Konzervatorski
odjel u Splitu,
Ministarstvo kulture
Republike Hrvatske

Perspektiva u trogirskim ostvarenjima Nikole Firentinca

Osnovna tema trogirske kapele, uspinjanje duha u nebeske sfere, nadahnuta je platonističkom teorijom i literarnim predloškom Danteova *Raja*. Graditelj kapele bio je vrstan poznavalac ranorenesansne teorije stvaranja umjetničkog djela, posebno slikarskog traktata *Della pittura* u kojem je L. B. Alberti čitavo poglavlje posvetio slikarskoj perspektivi. *Varietas*, kao jedan od najviših dometa estetike, postiže se u kapeli dinamičkim premještanjem očista perspektive. Na taj način, podizanjem očista na prizoru svakog pojasa kapele kod promatrača se ostvaruje osjećaj podizanja u nebeske sfere. Očište na svakom prstenu kapele na različitom je mjestu. U razini niše *casamenta* na prsima je Krista, na prikazu Krunjenja Marijina u luneti nalazi se iznad klupe s anđelima. Očište je projektirano iznad prizora, pa se čini kao da ga promatrač gleda odozgo. Promatranja prizora unutrašnjosti kapele funkcionira u paru i stvara efekt kojim se podizanjem pogleda u vis postiže osjećaj uspinjanja u nebeske sfere. Igre perspektivom vide se u rasporedu anđela različite visine oko Kristova kipa, čime je simulirana perspektiva i dubina prostora niše. Istim se igrama graditelj služio u potenciranju perspektive na glavnom gradskom trgu.

Željka Cupek

Muzej Tropolja,
Velika Gorica

Pojmovni i dokumentarni film Radovana Ivančevića (doprinos Radovana Ivančevića vizualnoj kulturi kroz medij filma)

Frano Dulibić

Odsjek za povijest
umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u
Zagrebu

U sjeni znanstvenog, stručnog i pedagoškog djelovanja Radovana Ivančevića ostala je njegova uloga u povijesti dokumentarnog i edukativnog filma. Imao je nezaobilaznu ulogu u razvoju koncepta pojmovnog filma, tzv. element-filma, koji je u Hrvatskoj počela proizvoditi 1970. godine Filmoteka 16. U razdoblju između 1963. i 2003. godine realizirao je značajan broj obrazovnih i dokumentarnih filmova koji se bave kulturnom poviješću i likovnim

umjetnostima. Izlaganjem se predstavlja Ivančevićev doprinos afirmaciji komunikacijskih i interpretacijskih mogućnosti filma kao obrazovnog sredstva te kao medija za prezentaciju i kontekstualizaciju raznorodnih djela likovnih umjetnosti u vremenu i prostoru. Analiziraju se karakteristike pojmovnog i dokumentarnog filma te interpretira njihova uloga u kontekstu vremena njihova nastanka kao i današnje značenje.

Duško Čikara

Hrvatski
restauratorski
zavod

Zapažanja o utvrdama druge polovice *quattrocenta* u hrvatskim zemljama

Tijekom brojnih ratnih sukoba na italskom tlu u drugoj polovici 15. stoljeća odvija se prava utrka u osmišljavanju i gradnji što savršenijih utvrda, koje mahom grade vladari, odnosno suverena vlast kao odgovor na povećanu upotrebu težeg vatrenog naoružanja. Unutar nekoliko desetljeća ustaljen je oblikovni vokabular: pokos zida, kordonski vijenac, vatrenom oružju prilagođeni otvori u ravnini pročelja te istaknuti dijelovi zida, koji predstavljaju retardaciju, tako da uglavnom slijepa maškulacija i krunište zadržavaju samo estetsku/simboličku funkciju što je očito i na primjeru dovršetka Minčete. U mletačkoj Istri i Dalmaciji Republika gradi utvrde s valjkastim kulama, a četvrtaste, ranjivije, dozvoljeno je van gradova podizati plemićima i crkvenim velikodostojnicima. Utvrde obliha kula s navedenim oblikovnim elementima podignute su i na strateškim točkama uz granice južnog dijela Kraljevstva. Na temelju upotpunjenog, za razdoblje karakterističnog, prvotnog izgleda, taborske utvrde prepoznate su kao iskaz Korvinovog kraljevskog autoriteta.

Željka Čorak

umirovljena
zaslužna
znanstvenica
— emerita
(Institut za povijest
umjetnosti)

Nekoliko riječi o Zagrebu na Radovanov način

Radovan Ivančević bio je prisutan povjesničar umjetnosti i prisutan čovjek. On nije samo skladištio činjenice ili ih izvlačio iz skladišta, nije se zadovoljavao opisivanjem djela, njegova povijest umjetnosti nije bila tautologijske naravi. U svome prostoru i vremenu, o svome prostoru i vremenu, zauzimao je stavove i donosio sudove. U našem današnjem prostoru i vremenu, o našem današnjem prostoru i vremenu, nedostaje upravo ta kritička pozicija. I to pozicija koja se pita uvijek više, koja razmatra i prepoznaje preko granica onoga čemu se na prvi pogled upućuje. Ovih nekoliko riječi o novoj upravnoj zgradi Adris-grupe u Zagrebu bit će pokušaj nastavka govora o arhitekturi i urbanizmu na Radovanov način.

Jasna Galjer

Odsjek za povijest
umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u
Zagrebu

Radovan Ivančević kao teoretičar i promotor modernog dizajna

Tema izlaganja je djelovanje Radovana Ivančevića na području promišljanja i promoviranja dizajna. Međusobno prožimanje različitih područja njegovog znanstvenog interesa i društveno angažiranog djelovanja očituje se i u iznimno značajnom doprinosu afirmiranju suvremenih teorijskih modela interpretacije dizajna. Cilj izlaganja je stoga definirati i prezentirati Ivančevićev temeljni doprinos uspostavljanju metodologije, terminološkog aparata, kriterija vrednovanja i tema koje dotad nisu bile predmet teorije i kritike u hrvatskoj kulturnoj povijesti. Na osnovi analize odabranih primjera Ivančevićevih studija i kritičkih tekstova, u rasponu od „likovne kulture namijenjene običnom čovjeku“ do primjene strukturalističkih modela tumačenja vizualnih komunikacija, namjera je kontekstualizirati ulogu ovog autora u promoviranju dizajna kao jednog od najznačajnijih područja afirmiranja modernističkog diskursa i njegov ključni doprinos uspostavljanju šireg okvira suvremene vizualne kulture.

Branka Hlevnjak

Visoka škola Agora,
Zagreb

Radovan Ivančević — likovni kritičar

„Pravi povjesničari umjetnosti moraju imati u sebi nešto više od erudita, ne možda potpunog umjetnika, ali nešto od dobrog kritičara i svoju izrazitu duševnu fizionomiju — osobnost. Unutrašnjom magijom svoje ličnosti kritičar mora sjediniti kvalitete čovjeka znanosti s temperamentom, zanosom, prijemljivošću i snagom kreatora.“ Ova „smiona harmonizacija heterogenih elemenata“, koju je još 1930-ih postavio kao teško dohvatljive kvalitete Vladimir Kušan u eseju *O umjetničkoj kritici i likovnom životu* u potpunosti odgovara opisu Radovana Ivančevića i njegovog djelovanja kao povjesničara umjetnosti, likovnog kritičara i odgovornog i moralnog predsjednika društva (Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske) koji se u vrlo turbulentnom vremenu borio za ugled i uvažavanje struke i oštro protestirao pred odlukama vladine administracije koja se od 1990. pokazivala nesposobnom suprotstaviti se provincijalizaciji Zagreba i očiglednom narušavanju naslijeđenih kulturnih vrijednosti. Ovo izlaganje zasniva se na razotkrivanju vrijednosti likovne kritike Radovana Ivančevića, kako prema Kušanovoj definiciji, tako i prema Ivančevićevoj koju postavlja u eseju *Svaki pjesnik svome trgu (s)leti* iz 1998. godine.

Vesna Klarić

urednica HRT-a
u mirovini

Misliti je zabavno.

Suradnja s Radovanom Ivančevićem na HRT-u

Eksperimentalni program Hrvatske televizije počeo se emitirati 1956. godine, a već 6. listopada 1960. počelo je emitiranje *Televizije u školi*, svakodnevno od 9 sati ujutro, iz malog studija u polukružnoj dvorani u Jurišićevoj ulici. „Prvi put sam na zagrebačkoj televiziji nastupio kao autor 1960. (*Eduard Manet i njegovo doba*), a svoje redovite emisije u TV školi sam još desetak godina vodio ‚u živo‘. Prvi TV-film *Dubrovački renesansni ljetnikovci* snimio sam 1962. godine.“ zapisao je Radovan Ivančević. S puno veselja i ljubavi posvetio se novom mediju — televiziji — u kojoj je sagledavao velike edukativne mogućnosti. Zahvaljujući velikoj erudiciji i osobnom šarmu brzo mu je narasla popularnost među gledateljima. Odabrali temu, napisati scenarij, odabrali likovne ilustracije tada je značilo donijeti u studio pred kamere knjige iz knjižnice Odsjeka za povijesti umjetnosti ili eksponat iz muzeja, a sve zato da se umjetnost približi i objasni kako učenicima tako i odraslima. Kasnijih godina snimio je brojne dokumentarne filmove o likovnim umjetnicima, zaštiti kulturne baštine, industrijskoj i modernoj arhitekturi itd. Moja suradnja s Radovanom Ivančevićem započela je kasnih 70-ih u seriji *Tragovi* (6 emisija po 30 minuta) koju je snimio za II. program TV Zagreb čiji je urednik bio Angel Miladinov. U redakciji Obrazovnog programa bila sam urednica serija *Stilovi, razdoblja, život, Ikonografski leksikon, Riječ-boja-zvuk, Pristup umjetničkom djelu, Meštrović u Zagrebu i Sorkočevićev ljetnikovac na Lapadu* čiji je autor, voditelj i redatelj bio Radovan Ivančević. Projekt serije iz 1998. godine *Misliti je zabavno*, nažalost, nije se realizirao.

Irena Kraševac

Institut za povijest
umjetnosti,
Zagreb

Na čelu DPUH — angažirani predsjednik Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske (1991. – 2002.)

Radovan Ivančević je dužnost predsjednika Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske obnašao u ratom i velikim društvenim promjenama obilježenom razdoblju 90-ih godina prošlog stoljeća. Njegov izuzetan elan i predanost radu, te otvorenost i odgovornost javnog djelovanja rezultirali su brojnim neposrednim akcijama i aktivnostima kojima je apelirao na destrukciju i razaranja hrvatskih spomenika i prostora. Na vlastiti je zahtjev razriješen dužnosti predsjednika *Saveza društava povjesničara umjetnosti Jugoslavije* 1991., a DPUH je doveo do punopravnog uključenja u *Comité International d'Histoire de l'Art*, 1994. godine. Ratna razaranja zamijenilo je

unakazivanje urbanih prostora o čemu svjedoči niz eseja, kritika, prikaza, polemika, apela i javnih nastupa kojima je širio svoju misiju promptnog objektivnog informiranja i demokratizacije znanja pokazujući primjer angažiranog intelektualca. Za Društvo je ishodio prostor u Gajevoj 2A koji je ubrzo postao mjesto okupljanja u kojem se odvijala aktivnost Društva u svim segmentima koji čine sastavnice povijesnoumjetničkog rada, od problematike likovne kulture u obrazovanju do rasprava i diskusija na aktualne teme i probleme poglavito zaštite i obnove kulturnih dobara. Ivančević je kao prednosti djelovanja Društva isticao nezavisnost institucije stručnjaka slobodna duha, „jer je naša struka duboko ukorijenjena i utemeljena u najvišem humanizma, i radi tog spoja povijesti i humanizma imamo zadatak da u svojoj sredini širimo kreativne vrijednosti i da se borimo za njihovo održavanje, da potičemo očuvanje baštine Hrvatske i Hrvata“. (*Za slobodu se valja izboriti*, Večernji list, 29. III 1994., 29)

**Renata
Margaretić Urlić**

Program za
kulturu HTV-a,
Doktorski
studij povijesti
umjetnosti FFSZ

**Čovjek — mjerilo arhitekture
Znanstvena svestranost i atraktivnost medijske
prezentacije radova Radovana Ivančevića na
primjerima interpretacije i valorizacije moderne
arhitekture i urbanizma**

Izlaganjem se prikazuju znanstvene i medijske (gotovo marketinške) strategije Radovana Ivančevića na primjerima njegovih tekstova o nekoliko ključnih realizacija poslijeratne hrvatske arhitekture i urbanizma koje je objavljivao u novinskim člancima te uključivao u televizijske scenarije, kako bi se u svojoj misiji popularizacije i valorizacije moderne arhitekture približio što širem krugu javnosti. Na primjeru valorizacije zgrade Radničkog sveučilišta, te polemičkim istupima o stambenoj arhitekturi i urbanizmu naselja Novoga Zagreba interpretira se njegova induktivna metoda izdvajanja i detaljnog analiziranja pojedinog problema kao i andragoške strategije „pretjerivanja“ i upozoravanja. Jednako se tako detektiraju i plodonosne komparativne metode interpretacije suvremenog djela u povijesnom, odnosno povijesnog djela u suvremenom kontekstu. Značajke moderne arhitekture poput funkcionalizma i montažne gradnje Ivančević primjerice svojom osebujnom, eklektičkom metodom primjenjuje u proučavanju starijih, pogotovo renesansnih građevina, kako bi istaknuo humanističku karakteristiku svake kvalitetne, kreativne, odnosno kao umjetnost valorizirane arhitekture čije je mjerilo bio i ostao — čovjek.

Odsjek za povijest
umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u
Zagrebu

U izuzetno širokom spektru povijesnoumjetničkih tema kojima se bavio Radovan Ivančević značajno, premda ne i u našoj struci dovoljno poznato, mjesto pripada onom njegovom dijelu u kojem se bavio istraživanjem gotičke umjetnosti Istre. Nekolicina radova posvećenih istaknutim spomenicima gotičkog istarskog graditeljstva, nastalih na početku njegove znanstvene karijere početkom 60-ih godina prošlog stoljeća, kao i nažalost do sada nikad objavljena doktorska disertacija *Gotička arhitektura Istre* (Zagreb, 1964.), po mnogo čemu još i danas predstavljaju vrhunce monografske i znanstvene obrade te vrste spomenika u našoj struci. O dometima i ukupnim rezultatima tog njegovog djela dovoljno svjedoči i podatak kako je u proteklih pola stoljeća nije objavljen gotovo niti jedan znanstveni rad koji bi znatnije nadopunio ili promijenio tamo iznesene pretpostavke i zaključke. Štoviše, neke njegove teze i postavke ostale su malo ili nedovoljno iskorištene, no još je značajnije da su njegov kritički pristup literaturi te zaključci o prostoru i vremenu istarskog srednjovjekovlja još i danas aktualni. Stoga se u ovom izlaganju, osim na ukupno mjesto umjetničke baštine Istre u njegovu opusu, posebice osvrće upravo na neke bitne, ponešto zanemarene dijelove disertacije Radovana Ivančevića, one koji nam mogu poslužiti kao uzor u širem sagledavanju i tumačenju odnosa centra i periferije, lokalnog i regionalnog, pojedinačnog i univerzalnog.

Tonko Maroević

akademik HAZU

Binarno, trolisno, tetramorfno Prinos razumijevanju Ivančevićevih tipoloških opcija

Poznato je da je Radovan Ivančević težio jasnoći i izrazitosti svojih formulacija, komunikativnoj i mnemotehničkoj udarnosti svojih teza. U tu se svrhu opravdano učestalo služio karakterističnim numeričko-geometrijskih oblicima i sintagmama. U duhu Wölfflinovih polarizacija posebno se rado služio binarnim opozicijama: antika — srednji vijek; centar — periferija; projekt — sudbina; romanika — renesansa, itd. Nedalek Karamanovim kategorijama također je rado koristio tročlanu raščlambu: tradicija — kontinuitet — negacija ili stilovi — razdoblja — život (da ne govorimo o posebnoj zauzetosti trolisnim fasadama renesansnih crkva kao uzorima harmonije i simetrije). Konačno, jedan od Ivančevićevih šire teorijskih i kulturalno kumulativnih tekstova naslovljen je *Grci su bili u pravu: postoje četiri elementa!*, a na sličnim premisama preklapanja prostorno-vremenskih i lokalno-univerzalnih odrednica gradio je svoje sinteze nacionalne likovne umjetnosti.

**Tatjana
Mićević-Đurić**

Studij povijesti
umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u
Mostaru

Radovan Ivančević i „slučaj“ Starog mosta u Mostaru

Svaki humanist, osobito onaj koji se bavi nasljeđem, tim vrijednim ostacima prošlih vremena preostalima u prostoru, povezanim s njime tako da sačinjavaju dio njegova identiteta, zapamtio je 9. studenoga 1993. godine. Toga dana, u 10 sati ujutro srušen je mostarski Stari most. Cilj izlaganja je podsjetiti na svjetlost koja se pomolila uvečer u emisiji *Slikom na sliku* u liku i u riječima profesora Radovana Ivančevića, koji se objektivno i profesionalno, bez ikakvih političkih konotacija osvrnuo na taj događaj. U sveopćoj buci mržnje, nasilja i bezumlja rata koji nas je zadesio, on je donio i glas razuma, humanizma i nade. Potvrdio je da i u najtežim vremenima postoje ljudi koji misle svojom glavom, koji su spremni izreći svoje stavove i držati se etike struke.

Dino Milinović

Odsjek za povijest
umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u
Zagrebu

**Uloga Radovana Ivančevića u afirmaciji ikonologije
u hrvatskoj povijesti umjetnosti**

Dva su udžbenika i dva autora obilježila podučavanje povijesti umjetnosti u gimnazijama i srednjim školama u Hrvatskoj u drugoj polovici 20. stoljeća. Bio je to udžbenik Jadranke Damjanov *Likovna umjetnost* (Školska knjiga, Zagreb, 1973.) te *Likovni govor*, odnosno, *Stilovi, razdoblja, život I-III* (Profil, Zagreb, 1998.) Radovana Ivančevića. Dok je udžbenik Jadranke Damjanov izvanredan primjer formalnog pristupa likovnom djelu, na tragu detaljne stilske analize, Radovan Ivančević je povijest umjetnosti promišljao kao humanističku disciplinu, shvaćajući umjetničko djelo ne samo kao specifičnu kombinaciju likovnih elemenata, već kao poruku i nositelja specifičnih značenja. Ako i nije bio prvi među hrvatskim povjesničarima umjetnosti u takvom pristupu, Radovan Ivančević je najzaslužniji što je ikonologija zadobila važno mjesto u nastavi na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, gdje se i danas predaje u okviru zasebnog kolegija.

Miona Miliša

Odsjek za
konzervaciju-
restauraciju
Umjetničke
akademije
Sveučilišta u Splitu

**Motiv virovite ruže na predromaničkom liturgijskom
namještaju**

Skulptura u kamenu u razdoblju od početka 8. do kraja 10. stoljeća karakteristična je po pleternim kompozicijama koje krasi tadašnji crkveni namještaj i elemente arhitekture. Među geometrijskim, vegetabilnim i zoomorfnim motivima koji se pojavljuju na predromaničkoj pletornoj

skulpturi na području istočne jadranske obale, unutar florealne grupe javlja se motiv virovite ruže. Očigledne su razlike u klesarskoj izvedbi navedenog motiva od sasvim statičnih primjera do virtuozne izrade na samom jugu Jadrana. Znakovita je simbolika motiva virovite ruže u kombinaciji s motivom ljiljana i pleterne vitice koja ih povezuje. Različiti autori koriste se raznim inačicama u opisima navedenog motiva. Termini kojima smo nazvali određene motive kako bi ih raščlanili, grupirali ili diferencirali, naša su vlastita tvorba. U prvotnoj zamisli kreatora oni ne postoje. Uzimajući u obzir sve kamene ulomke s navedenim motivom i njihove interpretacije u literaturi dolazi do izražaja neusklađena terminologija uzrokovana mnoštvom posrednika između samog kamenog artefakta, vizualne činjenice i njihovog narativnog opisa.

**Andrija
Mutnjaković**

akademik HAZU

**Prilog Ivančevićевой atribuciji prolaza Foscari Jurju
Dalmatincu**

Pri interpretaciji djela Jurja Dalmatinca Radovan Ivančević nastojao je morfološkom analizom ukazati na mogućnost da se prolaz Foscari Duždeve palače u Veneciji atribuirao Jurju Dalmatincu. Time je podržao i dopunio prethodnu tezu Duška Kečkemeta, te se uklopio u razmišljanja nekoliko stranih povjesničara (Folnesics, Bassi, Marchini). Sintetiziranjem analiza i mišljenja citiranih autora i razmatranjem specifične arhitektonske strukture prolaza s tektonskim karakteristikama prisutnih kod Dalmatinčevih građevina (Loža trgovaca u Anconi, Šibenska katedrala, kapela svetog Nikole u Pagu) podržava se Ivančevićeva atribucija. Time se nastojalo naći razlog Jurjeva izbora i povjerenja Šibenčana u njegovu izvrsnost doličnu oblikovanja njihove Stolnice.

Zrinka Paladino

Gradski zavod za
zaštitu spomenika
kulture i prirode,
Grad Zagreb

**Tragovima Radovana Ivančevića i njegovih
suremenika u zaštiti zagrebačke kulture stanovanja**

Iz bogate zagrebačke graditeljske baštine kontinuirano se izdvajaju najvrjednija ostvarenja koja se, po usvajanju prijedloga nadležnih konzervatorskih odjela Ministarstva kulture, upisuju u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu, kao nadležno konzervatorsko tijelo za grad Zagreb, također kontinuirano izrađuje prijedloge zaštite, a pri izdvajanju

najznačajnijih arhitektonskih ostvarenja stambene namjene prve polovice 20. stoljeća veliku vrijednost imaju brojni znanstveni i stručni radovi stručnjaka u tom području. Radovan Ivančević, Željka Čorak, Tomislav Premierl ili Aleksander Laslo znanstvenici su koji su ovu arhitekturu pionirski valorizirali, pomagali pri definiranju njezine vrijednosne kategorizacije i odreda isticali njezino značenje i nužnost očuvanja. Upravo zahvaljujući angažmanu Radovana Ivančevića i Stjepan Planić je, među ostalima, dospio na zasluženo mjesto u povijesti moderne hrvatske arhitekture, a ovim su radom obuhvaćena neka njegova značajna ostvarenja stambene namjene u Zagrebu, koja do recentno uspostavljenih pojedinačnih zaštita nisu bila štice kao nepokretna kulturna dobra. Tu su nadalje i Vladimir Šterk, Alfred Albini, Lavoslav Horvat i Drago Ibler, kojima su se također opetovano bavili naši vodeći teoretičari i povjesničari arhitekture. Odabrani i razloženi primjeri potvrđuju kontinuitet opstojnosti kvalitete zagrebačke graditeljske prakse i među njima se posebno ističu upravo oni koji predstavljaju djelovanje tzv. „Zagrebačke škole“ moderne arhitekture, kojom se posebno pažljivo bavio i sam Radovan Ivančević.

**Dunja Pivac
Doroti Brajnov
Botić**

Odsjek za likovnu
kulturu i likovnu
umjetnost
Umjetničke
akademije
Sveučilišta u Splitu

Doprinos Radovana Ivančevića učenju i poučavanju u nastavi likovne kulture i likovne umjetnosti

Izlaganje je osvrst na recepciju i interpretaciju likovnih umjetnosti kako ih je provodio Radovan Ivančević. Specifičnim nastavničkim stilom osuvremenio je nastavu povijesti umjetnosti, ali je utjecao i na oblikovanje nastave likovne umjetnosti i likovne kulture u hrvatskim srednjim i osnovnim školama, osobito novim konceptom srednjoškolskih udžbenika. Iako je u formalnom pedagoškom smislu autodidakt, njegova svestranost, dugogodišnje iskustvo sveučilišnog nastavnika, ali i poseban pedagoški talent omogućili su mu pozicioniranje i razumijevanje likovnih fenomena neodvojivih od života. Formalno-stilsku analizu umjetničkih djela on nadopunjuje kontekstualizacijom, interdisciplinarnošću i korelativnošću. Utjecaj njegovog shvaćanja i interpretacije likovnih djela na nastavu likovne umjetnosti i likovne kulture omogućuje njezino „otvaranje“ u metodičkom smislu, što predstavlja značajan doprinos u nastavi likovne kulture i likovne umjetnosti danas.

**Ita Praničević
Borovac**

Odsjek za likovnu
kulturu i likovnu
umjetnost
Umjetničke
akademije
Sveučilišta u Splitu

Pojavni oblici pomorske zavjetne slike u Dalmaciji

Slika (lik, *image*) oduvijek ima snažnu ulogu u izražavanju religijskog iskustva i prenošenju složenih misaonih sadržaja. Pojam *zavjetna slika* unutar sakralne umjetnosti identificiran je sasvim određenom namjenom i prepoznatljivim ikonografskim elementima te se odnosi na svaku sliku ili likovni prikaz koji ima votivnu svrhu i uključuje različita likovna ostvarenja u rasponu od malih slika ili crteža pučkog izričaja do velikih oltarnih pala i poliptiha visokih umjetničkih dosegâ. Zbog svakodnevne izloženosti pogibelji pomorska je populacija razvila osebujne oblike zavjetnih običaja, likovnih prikaza i ikonografskih rješenja koji se na mediteranskim obalama pojavljuju, šire i smjenjuju kroz stoljeća. Zavjetna slika pomorske tematike na dalmatinskom dijelu istočnojadranske obale nosi opća obilježja istodobne mediteranske votivne umjetničke tradicije, ali zapažaju se i neke posebnosti tema i oblika, koje se u izlaganju predstavljaju na odabranim primjerima nastalima od srednjeg vijeka naovamo.

Petar Prelog

Institut za povijest
umjetnosti,
Zagreb

Radovan Ivančević o Ljubi Babiću

Moderna umjetnost te njezini protagonisti u znanstvenom i stručnom opusu Radovana Ivančevića zauzimaju istaknuto mjesto. Iako je njegov interes za taj dio korpusa nacionalne umjetnosti (s izuzetkom moderne međuratne arhitekture Zagreba) bio parcijalan, nekoliko Ivančevićevih monografija, studija te predgovora kataloga izložbi svjedoče o autorovu izrazitu senzibilitetu za prepoznavanje duha vremena, tumačenje karakterističnih problema i sveobuhvatnu kontekstualizaciju. U ovome izlaganju raspravlja se o dvama tekstovima posvećenim Ljubi Babiću, jednoj od najznačajnijih osobnosti nacionalne moderne kulture, a koji pripadaju vrhuncima Ivančevićeva povijesnoumjetničkog opusa. Prva, opsežnija studija, objavljena u časopisu *Život umjetnosti* 1980., predstavlja raspravu o umjetnikovu stilu, njegovu odnosu s Miroslavom Krležom te motivu zastave u njegovu slikarstvu. Druga, objavljena 1990., sažet je predgovor Babićevim putnim bilješkama *Spusta po Španjolskoj*, svojevrsna skica o skicama, akvarelima maloga formata koji nedvojbeno pripadaju umjetnikovim najznačajnijim djelima. U tom smislu, istaknut će se Ivančevićev izniman prinos tumačenju opusa koji je bitno odredio obilježja hrvatske moderne umjetnosti.

**Darja Radović
Mahečić**

vanjska suradnica
IPU i LZMK,
Zagreb

Građevine koje su nas oblikovale — Planićeva stambeno-poslovna zgrada „Napredak“ u Zagrebu

„To move forward, people need to be inspired: they need buildings that enhance their creativity and push them to take their future into their own hands“

arh. Diebedo Francis Kere

„Vrijeme je dobar arhitekt“, kaže Alvaro Siza. Ugradovima se atmosfera neprestano mijenja i nekad nove i inovativne građevine neminovno postaju stare. Od kada je sagrađena, Napretkova zadruga u Bogovićevoj ulici 1a u Zagrebu, sa svojim kontinuiranim plavo-sivim pročeljem perforiranim ritmom istih prozora, koje počiva na ostakljenom podestu i seže do originalnog kruništa, te uvučene posljednje etaže pod ravnim krovom, jedno je od najpoznatijih djela arhitekta Stjepana Planića i predstavlja jedinstvenu pojavu u središtu grada. U *Telegramu* 1968. Radovan Ivančević interpretira Planićevu kreativnost na ovom neboderu u tekstu *Visina dometa i dubina pada*. Upoznat s argumentacijom samog autora iz prve ruke, pokreće revalorizaciju i reinterpretaciju modernog pokreta u zagrebačkoj arhitekturi u trenutku kada ona s prvim naznakama starenja postaje nevidljiva ili počinje izazivati sumnje. Izlaganje se fokusira na stambeno-poslovnu zgradu Bogovićeve 1a, sjedište Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“ i remek-djelo Stjepana Planića, promocijom čijeg se djelovanja Radovan Ivančević uhvatio kao cjeloživotnog projekta.

**Irena Šimić
Krešimir Juraga**

Institut za povijest
umjetnosti,
Zagreb

Slika i riječ — donacija Radovana Ivančevića u Institutu za povijest umjetnosti

Donacija Radovana Ivančevića formirana je 2007. godine u Institutu za povijest umjetnosti. Riječ je o zbirci koju bi tek trebalo detaljnije stručno obraditi i valorizirati, ali koja svakako predstavlja značajni resurs u području povijesti umjetnosti, zaštite spomenika, vizualnih komunikacija i likovne kritike od interesa stručnoj i široj javnosti u istraživačke i edukativne svrhe. *Ex Libris* Radovan Ivančević broji 184 jedinice i od 2013. godine je dostupan za pretraživanje u *online* knjižnici Instituta. Fotografski dio zbirke, koji broji ukupno 22 000 snimaka, topografski obuhvaća 140 lokaliteta većinom europskih zemalja i 250 lokaliteta diljem Hrvatske, a okuplja i vizualnu dokumentaciju raznih događanja (predavanja, skupove i izložbe) koja predstavlja svojevrsnu kroniku struke povijesti umjetnosti tijekom njegova radnog vijeka.

Izlaganje stručnoj i široj javnosti predstavlja opseg i okvirni sadržaj ove donacije i otvara pitanje o mogućnostima i ograničenjima korištenja ove i sličnih specijaliziranih (djelomično arhivskih) zbirke.

Saša Šimpraga

publicist, Zagreb

Radovan Ivančević — karakter društveno odgovornog pojedinca

Uz profesionalni angažman povjesničara umjetnosti i sveučilišnog profesora, Radovan Ivančević osobito se isticao i kao angažirani intelektualac te je kao takav dao ogroman doprinos Zagrebu i hrvatskoj kulturi. Kompetentan i beskompromisan u svom stavu koji je u pravilu bio spreman javno braniti, bitke je često gubio, ali je gotovo uvijek bio u pravu. Prva inicijativa da Radovan Ivančević dobije ulicu u Zagrebu pokrenuta je godinu dana nakon njegove smrti. Za imenovanje tada je predložen bezimeni prolaz ispod iličkog nebodera, a lokacija odabrana ne samo s obzirom da je centralna, već i s obzirom na semantičku povezanost moderne arhitekture Zakladnoga bloka i Ivančevićevog angažmana u afirmaciji moderne. Prolaz nije imenovan pod izlikom imovinskih odnosa, a ime Radovana Ivančevića nije čak ni uvršteno u gradski fond imena za imenovanje ulica. Godinama kasnije, u sklopu prijedloga za buduća imenovanja nekih budućih javnih površina na prostoru „Gredelja“ za koja je predloženo da se nazovu u čast osoba koje su zadužile Zagreb (Lelja Dobronić, Fedor Kritovac, Antoaneta Pasinović, Olga Maruševski), predloženo je i da jedna od ulica nosi ime Radovana Ivančevića.

Sandra Uskoković

Odjel za umjetnost
i restauraciju
Sveučilišta u
Dubrovniku

Percepcija i zaštita moderne baštine

Problem identifikacije spomeničkih osobina arhitekture 20. stoljeća i razlozi njezine zaštite od iznimne su važnosti s obzirom da je uloga te recentne baštine unutar ukupne povijesno-kulturne baštine Hrvatske prilično minorizirana. Od presudnog značaja za razumijevanje problematike je elaboracija terminoloških pojmova kao što je *spomenik*, *povijesni spomenik*, *baština*, *kulturna baština*, kao i relevantnih teoretskih pojmova kao što su *memorija*, *povijest*, *autentičnost* i *identitet* te njihovo značenje kao i posljedice njihove aplikacije u definiranju vrijednosnih odrednica kulturne baštine 20. stoljeća. Glavne dileme i kontradikcije koje definicija proširenog koncepta moderne baštine uvodi ujedno predstavljaju odgovor na pitanje koje je značenje i uloga kulturne baštine 20. stoljeća i koje vrijednosti ona donosi u prostor, kakav je njezin odnos

prema tradiciji, pitanje integracije u suvremeni život kao i odnosa konzervacije nasuprot kreaciji, te zbog čega je očuvanje ove baštine bitno. Upravo je Radovan Ivančević bio među prvim domaćim kritičarima koji je afirmirao hrvatsku modernu arhitekturu i vizionarski najavio potrebu njezinog očuvanja s ozbirom na izniman značaj i međunarodnu relevantnost.

**Marina Vicelja
Matijašić**

Odsjek za povijest
umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Rijeci

**Program mozaika u Eufrazijani i ikonološko
promišljanje**

Jedna od tema koju je Radovan Ivančević često problematizirao u svojim javnim nastupima i stručnim publikacijama bila je ikonološka analiza mozaičkog ukrasa apside Eufrazijeve bazilike u Poreču, s naglaskom na značenje prikaza Bogorodice u njezinu središtu. Upravo je ovom temom Ivančević otvorio raspravu o ikonologiji, odnosno ikonološkoj interpretaciji u okviru nacionalne povijesti umjetnosti i potrebi redefiniranja kurikuluma studija povijesti umjetnosti 70-tih godina 20. stoljeća. Od sintagme „najstariji prikaz Bogorodice u apsidi“ i interpretacije vezane uz Marijin kult i širenje njezine ikonografije, poveznice s tekstualnim predlošcima, teološkim doktrinama i raspravama, do danas široko postavljenog okvira tumačenja jednog od najintrigantnijih programa crkvenog interijera, napisane su brojne stranice koje se referiraju na ikonografske studije.

Izlaganjem se kontekstualizira Ivančevićev doprinos ikonografiji i ikonologiji metodama povijesnoumjetničke prakse, koje likovna djela promatraju u okviru šireg kulturalnog konteksta te odjeci koje je postiglo njegovo zalaganje. Razmatra se status metode u hrvatskoj znanstvenoj praksi druge polovice 20. stoljeća i recentni dosezi građeni dijelom na temeljima Ivančevićeva nauka, koji je bio posvećen promociji „čitanja“ slike te je, time, pokrenuo i u nas raspravu o bliskom odnosu dviju struktura — jeziku i slici.

Ratko Vučetić

Institut za povijest
umjetnosti,
Zagreb

**Transformacija srednjovjekovnih gradskih naselja
Hrvatskog zagorja u novom vijeku**

Mreža gradskih naselja srednjoeuropskog, pa tako i prostora kontinentalne Hrvatske utemeljena je na naseljima tipološki i funkcionalno određenim terminom trgovišta. Dosadašnja istraživanja uglavnom su bila orijentirana na srednjovjekovno razdoblje kada broj trgovišta u Ugarsko-Hrvatskom kraljevstvu doseže 800, dok je na

području kontinentalne Hrvatske takvih naselja bilo oko 200. Na području srednjovjekovne Zagorske županije koja je uglavnom obuhvaćala područje današnjeg Hrvatskog zagorja, tijekom srednjeg vijeka nastalo je petnaestak trgovišta. Udaljenost od ratnih zbivanja i pogranični položaj omogućili su razvoj naselja drukčiji nego u drugim dijelovima kontinentalne Hrvatske, koji je usporediv s razvojem naselja u Srednjoj Europi. Takva situacija omogućava sagledavanje prostornih promjena u strukturi naselja koje drugdje nije moguće registrirati. Promjena povijesnih i društvenih okolnosti u novom vijeku uvjetovala je funkcionalne i morfološke promjene koje nose obilježja renesanse i baroka. U novim okolnostima dolazi do redukcije broja naselja nastalih u srednjem vijeku, ali i do pojave novih tipova gradskih naselja. Namjera je prikazati razloge koji su doveli do prostornih promjena u pojedinim razdobljima, uz određenje osnovnih urbanih i arhitektonskih akcenata pojedinih naselja te određenje njihovih zajedničkih morfoloških karakteristika.

BIOBIBLIOGRAFIJA

IVANČEVIĆ, Radovan, povjesničar umjetnosti (Banja Luka, 13. II. 1931 – Zagreb, 17. I. 2004.). U Zagrebu završio gimnaziju 1949, na Filozofskom fakultetu diplomirao povijest umjetnosti 1955. te doktorirao 1965. tezom *Gotička arhitektura Istre*. Od 1956. asistent, 1965–75. docent, potom izvanredni i od 1979. do umirovljenja 2001. redoviti profesor na tom fakultetu, na kojem je vodio katedru za nacionalnu povijest umjetnosti, predavao renesansnu umjetnost i ikonografiju. Usporedno predavao vizualnu kulturu na Akademiji za kazalište, film i televiziju, od 1989. vizualne komunikacije na studiju dizajna pri Arhitektonskom fakultetu. Od 1961. znanstveni je suradnik Instituta za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Specijalizirao se u Parizu 1965–66. Proučava likovne spomenike i pojave od antike do danas, najviše srednjovjekovnu i renesansnu umjetnost Istre i Dalmacije, razvijajući metodu strukturalne analize umjetničkog djela. Posebno se bavi modernom arhitekturom, vizualnim medijima, teorijom umjetnosti, ikonologijom i zaštitom spomenika. Hrvatske spomenike promatra u kontekstu europske kulture, naglašujući njihove posebnosti. Baveći se u početku istarskom kulturno-umjetničkom baštinom, napose gotičkom crkvenom arhitekturom, pisao o kasnogotičkim crkvama u Čepiću, Oprtlju, Roču i Štrpedu (*Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti*, 1960, 1963–64, 1969), franjevačkoj crkvi u Poreču (*Zbornik Poreštine*, 1987), odnosu antičkoga i srednjovjekovnoga rastera Poreča, modelu srednjovjekovnoga Gračišća te o Svetom Trojstvu u Hrastovlju kao renesansnoj crkvi (*Peristil*, 1963–64, 1965–66, 1999–2000, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti, RIPU*; 1988–89). Od poč. 1960-ih istražuje hrvatske renesansne, posebice trogirске spomenike i njihove majstore (kapela sv. Ivana Trogirskoga, krstionica, gradska loža, urbanistički sklop trga pred katedralom), djelo Jurja Dalmatinca te šibensku katedralu, koju je obradio i monografski (1998). Rasprave o Jurju objelodanio je u *Peristilu* (1980. nove atribucije, 1999–2000. šibenski portreti, 2002. skulpturalna grupa *Milosrđe* u Anconi), *Prilozima povijesti umjetnosti u Dalmaciji* (PPUD; 1980. gotičko-renesansni stil), *Bulletinu JAZU* (1982. o Jurju kao crtaču) i *RIPU* (1982), a trogirске studije sabrao u knjizi *Rana renesansa u Trogiru* (1997). Odvojio rano-renesansnu umjetnost XV. st. od klasične renesansne umjetnosti i kasne renesanse XVI. st. Postavio je tezu o izvornoj srednjodalmatinskoj ranorenesansnoj graditeljskoj školi koju utemeljuje Juraj Dalmatinac u Šibeniku, nastavljaju A. Aleši i Nikola Firentinac u Trogiru, potomnji i u Šibeniku (*Nova crkva u Šibeniku, Peristil*, 1997). Analizirao zbornu crkvu u Pagu, osorsku i hvarsku katedralu, arhitekturu Raba i komparativno trolisna pročelja renesansnih crkava u

Hrvatskoj te Italiji (*Peristil*, 1982, 1986, 1992–93, 1998, 2001; *PPUD*, 1984). Autor je pregleda *Renesansa u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri* (uknjizi *Renesansa u Hrvatskoj i Sloveniji* (Beograd–Zagreb–Mostar 1985), studije *Sorkočevićev ljetnikovac na Lapadu i problemi klasične renesanse* (*Likovna kultura Dubrovnika* 15. i 16. stoljeća. Zagreb 1991), rasprava o odnosu kultura dviju jadranskih obala (*Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije*. Rijeka 1993) i utjecaju spomenika dalmatinske renesanse na Ugarsku (*Ivan Duknović i njegovo doba*. Trogir 1996) te o manirističkoj arhitekturi i urbanizmu Korčule (*Godišnjak grada Korčule*, 1998–2000). Prikazao bizantsku (*Hortus artium medievalium*, 1998) i predromaničku umjetnost (*Starohrvatska spomenička baština. Rađanje prvog hrvatskog kulturnog pejzaža*. Zagreb 1996; *Hrvatska i Europa*, 1. Zagreb 1997) te arhitekturu od romanike do manirizma (*Hrvatska i Europa*, 2. Zagreb 2000), antički sarkofag iz Raba (*PPUD*, 1995), djelo majstora Radovana (zbornik *Majstor Radovan i njegovo doba*. Trogir 1994), solinsku crkvu u Gradini (*Bulletin HAZU*, 1994) te portal crkve sv. Marka u Zagrebu (*RIPU*, 2001). U knjizi *Umjetničko blago Hrvatske* (1986; Nagrada »Božidar Adžija« 1987; izd. 1993. dopunjeno pogovorom s interpretacijom spomenika uništenih u ratu) ostvario je sintetični pregled razvoja umjetnosti na tlu Hrvatske od prapovijesti do XX. st. Dao je prvi pregled povijesti hrvatske povijesti umjetnosti (*Znanost o umjetnosti, Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, 2. Zagreb 1996), prikazao povezanost zagrebačke i bečke škole povijesti umjetnosti (*Bečka škola povijesti umjetnosti*. Zagreb 1999). Pisao o Lj. Karamanu (*Peristil*, 1971; *RIPU*, 1987; Karaman, *Problemi periferijske umjetnosti*. Zagreb 2001), M. Prelogu (*Godišnjak zaštite spomenika kulture u Hrvatskoj*, 1986; *RIPU*, 1988–89; Prelog, *Između antike i romanike i Studije o hrvatskoj umjetnosti*. Zagreb 1994, 1999), Mariji Planić-Lončarić (*RIPU*, 1992), B. Fučiću (*Cicero*, 1999), G. Gamulinu (*Kontura*, 2000). Oglede o hrvatskoj likovnoj kritici tiskao u knjigama *Likovne kritike, studije i zapisi 1950–1960 R. Putara* (Zagreb 1998) i *Hrvatska likovna kritika 50-ih* (Zagreb 2000). Objavio više rasprava o problemima zaštite spomeničke i kulturne baštine (*Peristil*, 1983, 1988–89, *RIPU*, 1993, 1996, *Zbornik radova Sabora hrvatskih graditelja*. Zagreb 1993; *Ranjena crkva u Hrvatskoj*. Zagreb 1996; *Graditelji u razvitku Republike Hrvatske*. Zagreb 2000). Pisac je poglavlja *Uvod u ikonologiju u Leksikonu ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (Zagreb 1979), suautorškorskoga leksikona *Likovne umjetnosti* (Zagreb 1963). Tumačeći i vrjednujući zagrebačku arhitekturu i urbanizam, od 1960. u *Čovjeku i prostoru* (ČIP), od 1963. u *15 dana*, od 1967. u *Životu umjetnosti* (ŽU) te 1968. u *Telegramu*, dao je temeljni prinos našoj arhitektonskoj kritici. Baveći se zagrebačkom modernom arhitekturom između dva rata, posebno S. Planićem (ŽU, 1981; ČIP, 1987; *Problemi suvremene arhitekture*. Zagreb 1996), postavio tezu o zagrebačkoj arhitektonskoj školi kao sintezi organske i funkcionalističke arhitekture. Pisao o kružnoj formi u opusu I. Meštrovića (ŽU, 1978–79, 1988) te o stilskim pitanjima arhitekture, posebno o historizmu. Studije i kritičke oglede o zagrebačkim arhitektonskim i urbanističkim pitanjima sabrao je u knjigama *Za Zagreb* (2001. i 2003). Napisao monografiju o F. Vaiću (1957) i E. Kovačeviću (1985),

tekstove u periodicima i izložbenim katalozima o Z. Lončariću (*Telegram*, 1969; Zagreb 1974, 1998, Krapina 1997), Kovačeviću (Zagreb 1978, Gospić 1998), Lj. Babiću (*ŽU*, 1980; Babić, *Sputa po Španjolskoj*, Zagreb 1990), A. Jakiću (*ŽU*, 1983; Zagreb 1999), M. Grčeviću (*ŽU*, 1989; *Kontura*, 1997–98), Nives Kavurić-Kurtović (Pariz 1989; *ŽU*, 1990), D. Stošiću (*ŽU*, 1991; Monaco 1990, Zagreb 1992, 1998), B. Ružiću (Zagreb 1993), M. Šuteju (*ŽU*, 1994), I. Lovrenčiću (Zagreb 1995), B. Bernardiju (Zagreb 1999) i D. Džamonji (Zagreb 1999; monografija 2001). Već u 1950-ima uvodi interpretaciju industrijskoga dizajna u program povijesti umjetnosti Radničkoga sveučilišta, na kojem predaje 1955–59. Tekstove o industrijskom oblikovanju, umjetničkoj fotografiji, plakatu, Bernardijevu namještaju objavljuje u 15 dana (1959–62). Znanstvenim i stručnim radovima surađivao u časopisima *Peristil* (1954, 1962–66, 1971–72, 1981–86, 1994–2002), *ČIP* (1960, 1981, 1986–87, 1989–92), *ŽU* (1967, 1969, 1972, 1978–79, 1981, 1983, 1987–90, 1992–93, 1996), *Termin* (1975), *Arhitektura* (1981, 1988, 1997), *RIPU* (1982, 1988–90, 1992, 1996, 1999, 2001), *PPUD* (1983, 1990–95, 1999–2000), *Mogućnosti* (1986–87, 1989, 1995, 2000), *Most* (1986, 2000), *Analiz Galerije Antun Augustinčić* (1988, 2001), *Pogledi* (1988), *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* (1988), *Informatica museologica* (1991), *Kamenar* (1991), *Klesarstvo i graditeljstvo* (1991), *Radovi LZ* (1991), *Republika* (1991), *Dubrovnik* (1992–93, 1995), *Kontura* (1994, 1998–2000), *Ceste i mostovi* (1995), *Hortus artium medievalium* (1996, 2000), *Hrvatski zemljopis* (1997), *Kolo* (1997), *Lettre internationale* (1997), *Radovan* (1997), *Cicero* (1998–99), *Oris* (1999), *Bosna Franciscana* (2001), zbornicima *Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094–1994* (Zagreb 1995), *Croatia in the Heart of Europe* (Zagreb 1996), *Hrvati u Sloveniji* (Zagreb 1997), *Zbornik radova simpozija o fundamentalnim istraživanjima* (Zagreb 1997), *Okrugli stol Hidrologija i vodni resursi Save u novim uvjetima* (Zagreb 2000), *Sedam stoljeća Šibenske biskupije* (Šibenik 2001), knjigama *Kultura stanovanja S. Planića* (Osijek 1985), *Trogir, kulturno blago* (Zagreb 1987), *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu* (Zagreb 1988), *Hommage a Rabuzin* (Zagreb 1996), *Dubrovnik D. Fabijanića* (Zagreb 1997), *Fin de siècle Zagreb–Beč* (Zagreb 1997), *Crtež u znanosti* (Zagreb 1998), *Kultura, etničnost, identitet* (Zagreb 1999) te katalozima izložaba *Juraj Dalmatinac* (Zagreb 1975), *Pisana riječ u Hrvatskoj* (Zagreb 1986), *12 prijedloga zagrebačkih arhitekata* (Zagreb 1992), *Recall Byblos. Die Kunst der Mitteilung* (Aachen 1993), *Šibenska katedrala – UNESCO popis svjetske kulturne baštine* (Zagreb 2001), *Robert Šimrak* (Milano 2002). Urednik je knjige *Cultural Heritage of Croatia in the War 1991/92* (Zagreb 1993) i pisac poglavlja o hrvatskoj kulturnoj baštini u kontekstu europske tradicije. Zaokupljen širenjem obzora likovne kulture, bavi se razvojem srednjoškolske nastave povijesti umjetnosti i likovne kulture te je autor programa (1991) i zagrebačkih izdanja gimnazijskih udžbenika *Likovni govor. Uvod u svijet likovnih umjetnosti*, 1997; *Od paleolita do predromanike*, 1999; *Od romanike do secesije i Umjetnost 20. stoljeća*, 2000. Piše i o dječjem crtežu (Ivana Brlić-Mažuranić, *Priče iz davnine*, Slavonski Brod 1994), M. Krleži (*Forum*, 1985), grčkoj filozofiji (*Encyclopaedia moderna*, 1996), javlja se u periodicima *Oko* (1990–91), *Vjesnik*

(1990–91, 1997), *Danas* (1991), *Zarez* (2000–01). Ustrajan u borbi za dostojanstvo struke i baštine, suprotstavlja se uništavanju urbanih i spomeničkih vrijednosti, posebice Zagreba. Suautor je izdavačkoga projekta *Monumenta artis Croatiae* u 70 svezaka 1982 (dosad objavljeno šest monografija), urednik serije džepnih monografija *Art Book*, 1–6 (Zagreb 1998). Baveći se praksom i teorijom vizualnih komunikacija, ostvario je kao scenarist i redatelj desetak dokumentarnih i pedesetak animiranih filmova, dvjestotinjak TV emisija posvećenih hrvatskoj i europskoj umjetnosti, zaštiti spomenika te interpretaciji likovnih djela. Dobio nagrade Festivala jugoslavenske televizije (Bled 1965. i 1972, Portorož 1973). Ističu se njegovi element filmovi iz serije *Stilovi, razdoblja, život* (1973–74) i *Perspektive* (1972–89; Nagrada grada Zagreba 1978). Prema filmskim predlošcima nastala je knjiga *Perspektive* (1996). U sklopu filmskoga projekta Hrvatska kulturna baština realizirao (scenarij i režija) 2002. filmove *Istra iz zraka*, *Kulturna baština Istre*, *Dvorci i crkve Hrvatskog zagorja*. Od 1990. predsjednik je Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske (do 2002), glavni urednik časopisa *Peristil* i izdanjâ Društva, od 1992. član suradnik HAZU. Član je međunarodnih udruga za izobrazbu pomoću umjetnosti (INSEA), likovnih kritičara (AICA), povjesničara umjetnosti (CIHA). Predavao je i pri Međunarodnom centru za poslijediplomske studije (IUC) u Dubrovniku, a kao gost na više sveučilišta u Europi, SAD i Kanadi. Za UNESCO je autor projekta o razvoju društava vizualnom edukacijom, pisanoga dijela dosjea za upis šibenske katedrale na popis svjetske baštine 1998 (uvrštena 2000), član uredništva izdanja *Svjetska povijest kulture i znanosti čovječanstva* (od 1983. za Jugoslaviju, od 1990. za Hrvatsku), povjerenstva Mediteraneum Action Plan (MAP) i povjerenstva za obnovu Staroga mosta u Mostaru. Suradnik je LZ. U povodu 70-godišnjice života objavljena je 2003. spomenica Radovana Ivančevića (*PPUD*, 2001–02).

DJELA: *Fedor Vaić*. Zagreb 1957. – *Likovna kultura »običnog« čovjeka*. Zagreb 1961. – *Beram*. Beograd 1965. – *Edo Kovačević*. Zagreb 1984. – *Umjetničko blago Hrvatske*. Zagreb 1986, 19932 (engl., franc. i njem. izd.). – *Perspektive*. Zagreb 1996. – *Rana renesansa u Trogiru*. Split 1997. – *Šibenska katedrala*. Šibenik 1998 (njem. i engl. izd. 1999). – *Za Zagreb (suprotiva mnogim)*, 1–2. Zagreb 2001–2003. – Izbor iz bibliografije R. Ivančevića o dizajnu. *Život umjetnosti*, 1992, 51, str. 77. – Potpuniji popis radova u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* (Spomenica Radovana Ivančevića), 2001–02, br. 39.

Snješka Knežević i Višnja Flego (2005)

Izvor: *Hrvatski biografski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža

ZNANSTVENO
-STRUČNI SKUP

Hrvatski povjesničari
umjetnosti
Radovan Ivančević
(1931. – 2004.)

Gliptoteka HAZU
Zagreb, 9. – 10. lipnja 2014.

ORGANIZATOR
Društvo povjesničara
umjetnosti Hrvatske

ORGANIZACIJSKI ODBOR
Ariana Kralj
Irena Kraševac
Predrag Marković
Zrinka Paladino
Milan Pelc

IZVRŠNA
ORGANIZATORICA
Martina Petrinović

PROGRAM I
KNJIGA SAŽETAKA

NAKLADNIK
Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske
Preradovićeva 44, 10 000 Zagreb
www.dpuh.hr

ZA NAKLADNIKA
Irena Kraševac

UREDNIKA
Martina Petrinović

KOREKTURA
Đurđa Kovačić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
I PRIPREMA
DZN studio

TISAK
Denona

NAKLADA
250 primjeraka

Zagreb, lipanj 2014.

ISBN 978-953-6089-36-9

CIP zapis dostupan u računalnome
katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 879187.

Skup je organiziran uz potporu Gradskog
ureda za obrazovanje, kulturu i sport Grada
Zagreba i Zaklade Hrvatske akademije
znanosti i umjetnosti.

Izvori fotografija:
Arhiv obitelji Ivančević
Donacija R. Ivančević,
Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Pravo prikazivanja filmova
Radovana Ivančevića ustupili:
HRT i Zagreb film.

DPUH

DPH